

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
АЛЕКСИНАЦ

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Зборник радова са Десетог симпозијума
са међународним учешћем
„ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“

14

АЛЕКСИНАЦ
2014.

Издавач:

Висока школа за васпитаче струковних студија
Пиварска б.б. 18220 Алексинац
тел: (018) 804-323, 803-331
e-mail: vas.skola@medianis.net

СВЕН, Ниш
Стојана Новаковића 10

За издавача:

др Стојан Обрадовић

Главни и одговорни уредник:

др Миролуб Јоковић

Редакција:

др Даница Радуновић Столић
др Јован Живковић
др Далиборка Поповић
др Мићо Милетић
Аница Павловић

*Чланови уређивачког одбора
из иностранства:*

др Само Фошнарнич (Словенија)
др Милош Ковачевић (Република Српска)
др Светлана Калезић Радоњић (Црна Гора)
др Анета Баракоска (Македонија)
др Ала Белусова (Русија)

Лектор:

др Милутин Ђуричковић

Преводилац:

др Игор Петровић

Технички уредник:

др Лазар Стошић

Штампа:

СВЕН, Ниш
Стојана Новаковића 10

Тираж:

150 примерака

ISBN 978-86-7746-506-3

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	9
------------------	---

1. ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Стеван Јокић: ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	13
Ненад Сузић: ОСОБИНЕ ВАСПИТАЧА 21. ВЕКА	22
Милица Љ. Михајловић, Љубиша Михајловић, Невенка Михајловић: ДИЛЕМА ЖИВОТА СА АСПЕКТА МОЛЕКУЛА ДНК	35
Љубиша Михајловић, Милица Љ. Михајловић, Невенка Михајловић: ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП ЕДУКАЦИЈИ – ХОЛИЗАМ	44
Јово Радош: САДЕЈСТВО ФИЛОЗОФИЈЕ И ПЕДАГОГИЈЕ У ВАСПИТНОМ РАДУ	54
Олгица Бабић – Бјелић: КАКО СУ НАС ДИСЦИПЛИНОВАЛИ И КАКО МИ ДИСЦИПЛИНУЈЕМО СВОЈУ ДЕЦУ	59
Петар Ђуза: ОД ВИЗУЕЛНОГ ДО ВИРТУЕЛНОГ У ПОСТМОДЕРНОМ ДОБУ ..	67
Гордана Сјеничић, Катарина Чутовић, Ана Теофиловић: СА ДЕЦОМ ОКО СВЕТА	77
Веселинка Браловић: УТИЦАЈ МУЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НА ДЕЦУ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	84
Марина Гавриловић: МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – НЕКАД И САД	89
Снежана Кутлешкић, Биљана Јелисавчић, Јелена Митрашиновић Брашанац, Мирјана Јелисијевић Лончар: РАСТИМО УЗ МУЗИКУ	94
Милка Симић, Ивана Васљевић: КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНИ ЦЕНТАР У ВРТИЉУ	99
Босиљка Оцокољић, Видосава Тењовић: ПУТ ДО ПОВОЉНЕ ПСИХОСОЦИЈАЛНЕ КЛИМЕ У ГРУПИ	107
Марија Александровић: УМЕТНИЧКИ ПОКРЕТ ARTE ROVERA И МОДЕРАН ПРИСТУП КОРИШЋЕЊУ РАЗЛИЧИТИХ ЛИКОВНИХ МАТЕРИЈАЛА У РАДУ СА ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	112
Зенка Миливојевић: ЕФЕКТИВНО ЛИДЕРСТВО	117
Веселин Бунчић: ПРИНЦИПИ ФОРМИРАЊА ВИШЕГОДИШЊЕГ ПРОЦЕСА ТРЕНИРАЊА, ПУТ ОД ДЕТЕТА – ПОЧЕТНИКА ПА ДО ВРХУНСКОГ СПОРТИСТЕ	125
Волета Поповић: САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ ...	136
Биљана Попеска, Снежана Јованова-Митковска: КАКО ДО ПОДОБАР ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТАП ВО ЕДУКАЦИЈАТА НА ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ ДЕЦА	150
Драгица Илић, Борис Илић: МОРАЛНО И ЕКОЛОШКО ВАСПИТАЊЕ БИТНА ПРЕТПОСТАВКА ОПСТАЈКА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ	163
Слободанка Миладиновић, Далиборка Живковић: ПРЕДШКОЛСКЕ И ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ИЗВОРИ ЗНАЊА И ЗДРАВЉА	168
Ирина Поповић, Маја Радујков: ЗНАЧАЈ ИГРЕ У ВАСПИТАЊУ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	173

2. ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА

Љубиша Златановић: ПРИРОДА И ПСИХОЛОШКИ ЗНАЧАЈ КРЕАТИВНОСТИ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ - ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ВАСПИТНУ ПРАКСУ	
Драгана Гавриловић Обрадовић: ВАШЕ ДЕТЕ ГЕНИЈЕ	
Радмила Ђурић: ДЕТЕ У ПРОЦЕСУ УЧЕЊА	
Ахмед Бихорач: ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД (ПРЕДШКОЛСКОГ) ШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	
Марко Столић, Даница Радуновић Столић: УЧЕЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ ПРЕДШКОЛСТВА	
Драгана Драгутиновић, Бојана Николић: ИНОВАЦИЈЕ У ПРИСТУПУ ЛИКОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	
Марија Савић: ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП ПРИ ПОСТАВЦИ ОСНОВНИХ ТОНСКИХ ВИСИНА	
Драгана Љубисављевић: САМОСТАЛНО УЧЕЊЕ - УСЛОВ ЦЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА	
Виолета Николић: ЗНАЧАЈ СЛИКОВНИЦЕ ЗА РАЗВОЈ ДЕТЕТА	
Весна Лазић: СРЕДСТВА ДРАМСКОГ ИЗРАЖАВАЊА У ПРИПРЕМИ ТЕКСТА ЗА СЦЕНСКО ИЗВОЂЕЊЕ НА ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ	
Бранко Поповић: СЦЕНСКА УМЕТНОСТ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	
Даница Столић: ФОЛКЛОРНА ЛУТКА И ЊЕНА ПРИМЕЊИВОСТ У ВРТИЉУ	
Аница Павловић: СВЕТ ДРАМЕ И ПОЗОРИШТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	
Дејан Милетић, Аница Павловић: ЗНАЧАЈ ДРАМСКОГ ВАСПИТАЊА У ВРТИЉУ	
Александар Ракић, Габријела Чмерић, Драгана Ст. Рудићанин: УКЉУЧИВАЊЕ И ВЕЋА ДОСТУПНОСТ ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛ ПРОГРАМА ДЕЦЕ РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ	
Наташа Ђурић, Марина Ивановић: РАЗВИЈАЊЕ КРЕАТИВНОГ МИШЉЕЊА КОД ДЕЦЕ УВОЂЕЊЕМ ИНОВАТИВНИХ МЕТОДА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ ПРОЦЕС	
Оливера Крупеж: СВЕВРЕМЕНЕ ИДЕЈЕ ЈАНА КОМЕНСКОГ О ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ	
Часлав Стоиљковић: ОСПОСОБЉАВАЊЕ ВАСПИТАЧА ЗА РАД СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ	
Драгица Станковић: ИГРА КАО СРЕДСТВО УПОЗНАВАЊА ДЕТЕТА У САВРЕМЕНОЈ ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	
Небојша Цветковић, Снежана Цветковић: МОТОРНО УЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ТРЕНАЖНИХ ПОКРЕТА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	

3. УНАПРЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА ВАСПИТАЧА (ИНОВАЦИЈЕ, ПРЕПОРУКЕ, СТАНДАРДИ)

Мира Јовановић: ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ПРОМЕЊЕНЕ УЛОГЕ ВАСПИТАЧА У 21. ВЕКУ	331
Татјана Нововић, Веселин Мићановић: ВАСПИТАЧИ КАО ПЛАНЕРИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА У ЦРНОЈ ГОРИ	337
Биљана Гајић: ПРАЋЕЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ВАСПИТАЧА КРОЗ ИСКУСТВО КОМИСИЈЕ ЗА ПРОВЕРУ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У САМОСТАЛНО ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	346
Деспина Сивевска, Јадранка Рунчева: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ВОСПИТУВАЧОТ	354
Јадранка Рунчева, Деспина Сивевска: ВКЛУЧЕНОСТ НА ДЕЦАТА СО ПОСЕБНИ ОБРАЗОВНИ ПОТРЕБИ ВО РЕДОВНИТЕ ГРУПИ ВО ДЕТСКАТА ГРАДИНКА	363
Весна Крварушић: СТАВОВИ БУДУЋИХ ВАСПИТАЧА О ДЕМОКРАТСКИМ ВРЕДНОСТИМА	372
Снежана Прелић, Бранка Мандић: ПРЕВЕНЦИЈА ПОРЕМЕЋАЈА ПИСАЊА КОД ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	380
Мелинда Симић, Бранислава Петрашков Мучалов: „ЧУВАРИ ОСМЕХА“ У ВРТИЋУ	389
Живорад Миленовић: ПРИМЕНА МОДЕЛА ИНТЕРАКТИВНОГ ИНТЕГРИСАНОГ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ДЕЧЛЕМ ВРТИЋУ	393
Јасмина Боуали Станојковић, Татјана Ристивојевић, Јелена Драговић МЕТОДОЛОГИЈА САРАДЊЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ЗА ДЕЦУ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	399
Анкица Симона Ковачевић: ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД ОДНОСА ДРУШТВА ПРЕМА ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	402
Соња Величковић: ПРИПРЕМНИ ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ - НОВА КОНЦЕПЦИЈА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА	408

4. ДЕТЕ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Невена Поповић: ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ЊИХОВО КОРИШЋЕЊЕ У ОБРАЗОВАЊУ	417
Тања Спасојевић: МОГУЋИ НАЧИНИ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА НЕГАТИВНОГ УТИЦАЈА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА ПОРОДИЦУ, ДЕТЕ И ВАСПИТАЊЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	423
Марина Ивановић, Наташа Ђирић: МЕДИЈИ И ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ У ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	428
Марија Јоновић: БИБЛИОТЕКА И ПЕРСПЕКТИВА РАЗВОЈА ПРЕДШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ	434
Миле Пенков, Силвана Видојковић: САРАДЊА БИБЛИОТЕКАРА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ И ВОДИТЕЉА ЛУТКАРСКЕ СЕКЦИЈЕ	440
Данијела Манић: БИЛИНГВАЛНА НАСТАВА – ИЗАЗОВ 21. ВЕКА	445
Михајло Марковић, Соња Новотни: ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА - ПРИЧИНА ЗА ВРАЌАЊЕ НА ВЕРОНАУКАТА ВО ВОСПИТНООБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС КАЈ ДЕЦАТА	451

Љилана Ђурчић: ЗРНА МУДРОСТИ
Александра Илић: ШТА И КАКО УЧИМО, НАПРАВЉЕНИМ ИЗМЕНАЂУЈЕМО
Весна Минић, Марија Јовановић: УЛОГА ВАСПИТАЧА У СТВАРАЊУ ПАРТНЕРСКИХ ОДНОСА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ
Група аутора: У ЗДРАВОМ ТЕЛУ ЗДРАВ ДУХ
Саша Костић, Игор Станојевић: ПЛИВАЊЕ НА СПЕЦИЈАЛНОЈ ОЛИМПИЈАДИ
Игор Станојевић, Дејан Миленковић: МЕТОД „СТАНИЦА“ У НАСТАВИ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
Драгутин Рајић: ОЛИМПИЈСКИ ШАМПИОН СА ЈУБИЛАРНИХ ОЛИМПИЈСКИХ ИГАРА У АТИНИ
Миллица Вучуровић: ДЕТЕ И ИНТЕРНЕТ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ
Радован Станојевић: ШКОЛА, ДРУШТВО И ДЕЧЈЕ ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО

5. ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ

Мирјана Марковић: ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА
Бошко Миловановић: ВЕРСКО ОБРАЗОВАЊЕ КАО НУЖАН ДЕО ЦЕЛОВ ОБРАЗОВАЊА И ПРЕДУСЛОВ РАЗВОЈА ЦЕЛОСНЕ ЛИЧНОСТИ
Ивана Раичевић, Наташа Ђорђевић, Виолета Николић, Милена Станков ТРАДИЦИЈА ЗА БУДУЋНОСТ
Енвер Ујкановић: ВЕРСКА НАСТАВА КОД ПРИПАДНИКА ИСЛАМА НА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ ПРОСТОРИМА
Зорица Ђурић, Невенка Поповић: ТРАДИЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ
Амир Дауговић: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НАСТАВЕ НА БОСАНСКОМ ЈЕЗИ У САНЦАКУ

6. СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ И/ИЛИ ОДРАСЛЕ

Бранкица Бојовић: УСВАЈАЊЕ КОНТРАСТИВНИХ ЕНГЛЕСКИХ ДИСКУРСНИХ ФИЛЕРА И ЊИХОВА СИНТАКСИЧКА СТРУКТУРА
Предраг Јашовић: МОТИВ БЛИЗАНАЦА КАО ТЕМАТСКА ОКОСНИЦА СТВАРАЛАЧКОГ ПОСТУПКА МИЛУТИНА ЂУРИЧКОВИЋА
Мирјана Стакић: УЛОГА И ЗНАЧАЈ СТИЛСКИХ СРЕДСТАВА У ОТКРИВАЊУ СВЕТА КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА
Весна Тодоров: МОГУЋИ СВЕТОВИ У БАЈКАМА ГРОЗДАНЕ ОЛУЛИЋ
Аиђелка Лазић: НАРОДНА И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ВЕРА И ОБИЧАЈИ ЛАЗАРЕВИЋЕВИХ ЈУНАКА СУ ЖИВА ЦРКВА
Ружица Јовановић: СВЕТ ОДРАСЛИХ И СВЕТ ДЕЦЕ У РОМАНИМА БР. ЂОПИЋА И ЊИХОВА АКТУЕЛНОСТ У САВРЕМЕНОМ ВАСПИТАЊУ
Тамара Грујић: НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ КАО МЕТОДИЧАР И ПОЕТИКОЛОГ
Војо Ковачевић: ВАРЉИВА ЈЕДНОСТАВНОСТ ПОЕТСКОГ ИСКАЗА МИРОСЛАВА АНТИЋА

Биљана Самарџић, Далиборка Шкипина: УЛОГА И ЗНАЧАЈ ШТАМΠΑРСТВА У ПРОСВЈЕТНОМ И ШКОЛСКОМ РАДУ СРБА	612
Соња Новотни, Михајло Марковић: ГОРЕЊСКОТО НАРЕЧЈЕ НАСПРЕМА ЦЕНТРАЛНО-МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ	618
Јованка Денкова, Махмут Челик: ДНЕВНИКОТ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОЗА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ	626
Махмут Челик, Јованка Денкова: КАКО НАСТАЈЕ ПРИЧА ЗА ДЕЦУ	634
Ана Стишовић Миловановић: АРХЕТИПОВИ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ	639
Јелена Вељковић Меквић: ОДРАСТАЊЕ КРОЗ ПЕСМЕ „ПЕРО ЗУБАЦ О“	645
Снежана Перишић: ИСТРАЖИВАЧКИ ЗАДАЦИ ПО НИВОИМА СЛОЖЕНОСТИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ РОМАНА <i>МАЛИ ПРИНЦ</i> АНТОАНА ДЕ СЕНТ ЕГЗИПЕРИЈА	654
Бранка Мандић, Снежана Прелић: СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ	659
Дражен Јашовић: ТОЛКИН У СРЕДИШТУ ТУМАЧЕЊА, ЧИТАЊА И ПРИПОВЕДАЊА	665
Снежана Милојевић: ПРОБЛЕМ ПЕСНИЧКОГ НАДАХНУЋА И ОРИГИНАЛНОСТИ У ПОЕТИКАМА ХУМАНИЗМА И РЕНЕСАНСЕ	676
Милутин Ђуричковић: АВАНТУРЕ НАПУШТЕНОГ ДЕЧАКА	686
Биљана Ристић: КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ У НАСТАВИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСНОМ НИВОУ	690
Софија Калезић: НАСТАВНО ПРОУЧАВАЊЕ РОМАНА „ПИПИ ДУГА ЧАРАПА“	693
УПУТСТВО САРАДНИЦИМА	699

КАКО НАСТАЈЕ ПРИЧА ЗА ДЕЦУ

Апстракт: *Прича, као жанр у књижевности за децу углавном укључује мали број јунака, најчешће два, а препричани садржај требало би да буде испуњен интересантним детаљима. Догађај може бити доживљен или може се доживети, али оно што је обавезно, да би привукло децу пажњу је да буде интересантан.*

Прича за децу има следеће главне карактеристике: Мисли јунака, најчешће су представљени преко дијалога, а врло ретко кроз монолога; догађај има свој логички почетак, тек и развој; углавном се користи прошло време; теме у причама за децу су из живота породице, школе, природе и љубави према својој земљи, људима, животињама и птица; њихов садржај треба да изазива осећај храбрости, нежности, правичности, поверење, као и потребу за помоћ ближњима и пријатељима. Такође, тема треба да подстиче критичко размишљање, да буде увек на страни доброг и корисног у животу и најзад, да буде у сугласности са школским наставним програмима.

Кључне речи: прича, деца, књижевност, јунаци, љубав.

Општ Дел

За расказот, како жанр во литературата за деца се вели дека главно опфаќа мал број јунаци, најчесто двајца, а раскажаната содржина треба да е исполнета со интересни детали. Настанот може да е доживеан или веродостоен за доживување, но задолжително треба да е интересен за да го задржи детското внимание. Инаку, расказот може да се раскаже усно или да биде напишан.

Расказот за деца ги има следниве главни особености:

- Донесува настан од животот;
- По обем е кус;
- Главно се движи околу еден ист настан;
- Се случува во одредено време и простор;
- Мислите на јунаците најчесто се прикажуваат преку дијалози, а во исклучителни случаи низ монолози;

- Настанот има свој логичен почеток, тек и развој;
- Главно се употребува минато време;
- Околината во која се одвива содржината на расказот се опишува со едноставен јазик и изрази, без посложни психолошки мудрувања. Според видовите раскази за деца тие се пишуваат во проза, поезија или басна.

Квалитетниот расказ за деца:

- Треба да употребува зборови и изрази достапни за одредената детска возраст;
- Настанот на раскажувањето треба да соодветствува на возраста за која истиот расказ е наменет;
- По можност, расказот да почнува од целината и да преминува кон детали;
- Описите да се јасни и, исто така, да одговараат на сфаќањата на соодветната детска возраст;
- Со почесто користење на дијалогот да се постигнува динамичен развој на настанот;
- Треба да се избираат морално погодни содржини, кои кај детето ќе развијат позитивни мисли и навики;
- Темите, главно да се од животот на семејството, училиштето, природата и љубовта спрема родната земја, луѓето, животните и птиците;
- Темата да поттикнува чувства на храброст, нежност, правдина, помош на блиските и пријателите, доверба и секогаш да биде на страната на доброто и корисното во животот;
- Времето на почетокот и крајот од расказот да бидат во рамките на можностите за сфаќање на детето;
- Темата да е во согласност со наставните програми во училиштата;
- Расказот да поттикнува на творештво и креативност и да е против празното минување на времето;
- Расказот да ја избегнува агресивноста, поттикнувајќи го детето против истата;
- Да буди естетски чувства;
- Да предизвикува интерес за критичко размислување;
- Да буди чувства за заштита и унапредување на заедничките општочовечки вредности и животната средина; и
- Расказот за деца да е погоден на педагошките принципи во училиштето и општеството.

Ако треба во една единствена реченица да се дефинира што е расказ за деца, таа би гласила: Тоа е кус прозен состав во кој се раскажува вистинска случка или можеен настан во животот.

Познато е дека децата од дамнешни времиња чувствувале потреба од усно или писмено раскажување. Пред појавата на писмена книжевност за деца, оваа потреба на децата најчесто ја задоволувале нивните баби и дедовци, односно родители или блиски роднини, а во некои краишта и земји се јавувале и професионални раскажувачи, кои на децата, собрани на селски или градски мегдани, за симболично плаќање во натура, им раскажувале разни приказни.

Постепено, со појава на печатарството одделни издавачи ја откриле потребата од печатени книги за деца. Било сосем природно и нормално првите книги за деца да имаат пред сè, поучно-дидактички карактер. Меѓутоа сепак, меѓу првите печатени книги за деца бројот на оние со раскази расте побрзо и во споредба со другите книги, надвладува.

Расказот, за разлика од песната, романот и другите книжевни видови, е најблизок до разбирањето на децата, бидејќи тој располага со повеќе особености блиски за детето и неговите сфаќања. Расказот за деца главно е поразбирлив за децата одошто, на пример поезијата или романот за деца. Ова пред сè произлегува од кусата форма на расказот за деца, а и затоа што изнесените настани се земаат од животот на детето, за разлика од поезијата, која зафаќа поапстрактни поими, додека пак романот за деца, бара повеќе време за читање, а знаеме дека детето сака да има достатно време и за игра.

Иако често, расказите и романите за деца се анализираат заедно, мислиме дека би било поцелисходно тие да се обработуваат и анализираат посебно.

Токму заради своите специфичности, расказот се разликува од другите книжевни видови за деца. Сепак, расказот поради својата куса форма и рационалност во изразот, најблизок е до песната. Затоа, оправдано е мислењето дека расказот, понекогаш се јавува и како појдовна точка, основен извор, почетна тема и отскокна штица и за пишување на роман за деца. Во литературата на Република Турција најдобар пример за ова е Саит Фаик Абасијаник, еден од најдобрите современи турски раскажувачи, инаку автор на романите „Еден вид луѓе“ и „Се бара загубениот“.¹ Иако преовладува мислењето дека и расказот, како и романот и поезијата за деца, повеќе се чита од возрастните читатели, особено во текот на последните децении на 20. век, анализите покажуваат дека децата се многу поголеми читатели на раскази одошто возрастните, кои повеќе префераат читање на романи.

Според некои најнови истражувања, детето уште пред да проговори, на индиректен, односно заобиколен начин воспоставува прв контакт со раскажувањето. Некои истражувачи оваа врска ја поместуваат и до втората година на детето. Се разбира оти оваа првична врска и контакт на детето со раскажувањето нема свесен карактер, туку тоа се врзува за неговата потсвест, бидејќи до својата втора година детето повеќето свои движења

¹ Seyid Kemal Karaalioglu, Resimli Türk edebiyatçılar sözlüğü, İnkılâp ve Aka, İstanbul, 1974, стр. 392-393

ги врши потсвесно, односно инстинктивно. Инаку, истражувачите констатирале оти свесното врзување на детето за раскажувањето почнува од неговата осма година од животот.

Детето, како што еден настан во својата фантазија го оживува индивидуално, така почнува да раскажува и за она со што е опкружено. Тоа понекогаш почнува да раскажува и за настани, појави и предмети надвор од околината во која живее.

За жал, сосем мал и редок е бројот на истражувачите на особеностите во расказите за деца на турски јазик во Република Македонија, иако и во Турција тој број сè уште не е на завидно ниво. Исто така, може да се каже дека не се утврдени ниту начините (методите) за читање на расказите за деца, ниту методите кои би требало да ги применува детето што можат да помогнат тоа да дојде до сопствено сознание кој расказ е квалитетен, а кој не е. Ваквата положба условува подоцна и како возрасни читатели, некогашните деца да не разликуваат квалитетни од неквалитетни раскази.

Ретките научни тематски истражувања на овој план доведоа до констатацијата дека во расказите за деца, најчесто се третираат теми од релацијата автор-дете-семејство.

Да почнеме од содржината на едно дело. Таа во книгата за деца е од непроценливо значење. Дела кои се далеку од сфаќањата на децата тешко може истите да ги заинтересираат. Таквите дела можат и да го одбијат детето, постепено губејќи го интересот кај него кон книгата воопшто. За разлика од тоа, добрата книга за деца на привлечен и непосреден начин треба да го привлече детето првин со своите книжевни квалитети, а потоа и со третирање содржини од животот во непосредната близина на детето, а дури потоа и со третирање универзални вредности и сознанија. Притоа, една иста содржина, за различни детски возрасти, треба различно и да се прикаже. При изборот на темата, на пример, за пишување расказ за деца, авторот, пред сè треба да ја има предвид детската потреба од стекнување позитивни навики од најразличен вид. Содржината, за да биде интересна за детското внимание, треба да биде составена и од ненаметливо вклучени елементи на забава, односно хумор.

Авторот, при развивање на дејството на својот расказ, треба да поаѓа од една водечка идеја, односно настан, околу кој ќе се одвиваат сите додатни случки, детали и ликови. Неодредената содржина на едно дело кај децата предизвикува создавање на погрешни и негативни заклучоци.

Земено воопшто, во книгите раскази за деца се обработуваат следниве содржини, односно теми: љубовта помеѓу децата и нивните родители, љубовта помеѓу братчиња и сестрички, љубовта спрема природата и нејзината заштита и унапредување, доброто однесување кон постарите, почитувањето на своите, блиските и соседите, како и љубовта кон животните и нивната заштита, итн. Овде можеме да додадеме дека расказите во кои се опишува првата, наивна, детска љубов, исто така е интересна лектира за детската популација, особено за децата од погорните одделенија на основното образование. Се разбира дека се препорачуваат и раскази во кои преовладува фантазијата, преку која ќе зрачи позитивната енергија.

Херои во расказите за деца можат да бидат возрасни луѓе и старци, деца, животни или други живи или мртви суштества. Покрај оригинални и интересни, нивните постапки треба да бидат и убедливи. Расказите за деца на вистинските мајстори на перото оставаат незаборавен впечаток. Настаните се одвиваат според однапред утврден ред и план. Добриот писател за деца избира динамично дејство и куси дијалози. Почетокот, заплетот, односно расплетот и крајот на расказот мораат да бидат јасни, интересни и ненаметливо поучни. Авторот треба да ги избегнува долгите монолози и комплицирани расплети.

Заклучок

На крајот можеме да напоменеме дека Секој добар раскажувач за деца има свој посебен стил и јазик на изразување. И покрај тоа, општо за секој расказ за деца треба да е јасната мисла и употребата на изрази и зборови кои детето лесно ги разбира и по можност, ги употребува во секојдневниот живот.

Литература

1. Ateş Kemal, Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanları, T.C. Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1998.
2. Eleştiriler ve denemeler (2008), NİD Mikena, Manastır.
3. Kaya Fahri, Yugoslavya Türk hikayesi antolojisi, Birlik yayınları, Üsküp, 1990
4. Rosandić, D., Metodika književnog odgoja i obrazovanja, Zagreb, 1988.
5. Seyid Kemal Karaalioglu, Resimli Türk edebiyatçılar sözlüğü, İnkılâp ve Aka, İstanbul, 1974
6. Svetoslavskaja, N.N., Metodika vonklassnogo čitanja, Moskva, 1977.
7. Ülker Çiğdem, Makedonya Türk öyküsünde kimlik sorunu, T.C. Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1998.

Секундарни извори

1. Камилова – Марија Тофовиќ, Книжевни ликови и проблеми (Прирачник за наставници и студенти), Институт Отворено Општество, Скопје, 1996.
2. Мицковиќ, Н., Детето и литературата за деца, Скопје, 1985.
3. Севин Алил, Дидактички –методски осврт на литературата за деца во основните училиште, Ватра, Скопје, 2009

